

Briuselis, 2012 12 18
COM(2012) 768 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 184 straipsnio 5 dalį dėl Europos vaisių
vartojimo skatinimo mokyklose programos įgyvendinimo**

{SWD(2012) 435 final}

TURINYS

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 184 straipsnio 5 dalį dėl Europos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos įgyvendinimo		3
1.	IŽANGA	3
2.	PROGRAMOS IR JOS PAGRINDINIŲ DALIŲ APRAŠYMAS	3
3.	PROGRAMOS VEIKIMO VERTINIMAS IR JOS POVEIKIS VAIKŲ MITYBOS ĮPROČIAMS	4
3.1.	Veiksmingų programų kūrimas valstybėse narėse	4
3.1.1.	Administracinis įgyvendinimas ir kylantys sunkumai	5
3.1.2.	Su programos finansavimu valstybėse narėse susijusios problemos	7
3.2.	Programos veikimo vertinimas ir jos poveikis vaikų mitybos įpročiams	8
3.3.	Gautos rekomendacijos	9
4.	BENDROSIOS IŠVADOS	10

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 184 straipsnio 5 dalį dėl Europos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos įgyvendinimo

1. ĮŽANGA

Atsižvelgiant į Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1234/2007¹ (toliau – „Bendras bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamentas“), šioje ataskaitoje pranešama apie „Europos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos“ įgyvendinimą (toliau „Programa“) per trejus metus nuo jos įgyvendinimo pradžios 2009 m. rugpjūčio 1 d. iki 2012 m. liepos 31 d.

Bendrame bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamente reikalaujama, kad ataskaitoje būtų pranešama apie dvi svarbiausias problemas: koku mastu programa prisidėjo prie veiksmingos Europos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos įgyvendinimo valstybėse narėse ir kaip programa padėjo pagerinti vaikų mitybos įpročius.

Ataskaita pirmiausiai yra grindžiama valstybių narių pateikta informacija apie vaisių vartojimo skatinimo programos paraiškas, konkrečiau, informacija iš metinės stebėsenos ataskaitų ir vertinimo ataskaitų, pateiktų svarstyti pagal Reglamento (EB) Nr. 288/2009² 12 straipsnį, taip pat išorinio vertinimo išvadomis. Šie šaltiniai grindžiami 2009-2010 ir 2010-2011 m. m. duomenimis, kadangi 2011-2012 m. m. dar nebuvo vertinami.

2. PROGRAMOS IR JOS PAGRINDINIŲ DALIŲ APRAŠYMAS

Šios programos pagrindai buvo sukurti 2007 m. vykdant bendros vaisių ir daržovių rinkos organizavimo reformą. Taryba paragino Komisiją pateikti pasiūlymą dėl vaisių ir daržovių vartojimo mokyklose programos, taip siekiant spręsti mažėjančio vaisių ir daržovių vartojimo tarp vaikų problemą. Europos parlamentas taip pat visiškai pritarė šiai iniciatyvai. 2008 m. lapkričio mėnesį buvo pasiektas politinis susitarimas dėl Komisijos pasiūlymo, leidęs skirti 90 mln. eurų finansavimą iš europinių fondų šviežių ir apdorotų vaisių, daržovių bei bananų pirkimui ir skirstymui į mokyklas kiekvienais metais, taip pat ir kitoms susijusioms priemonėms.

Šia programa siekiama ES lygmeniu sukurti strategiją ir finansavimo gaires valstybių narių iniciatyvoms, skirtoms padidinti mažėjančių vaisių ir daržovių vartojimą, ypač tarp pažeidžiamiausių vartotojų – vaikų. Todėl stengiamasi ilgam laikui padidinti šių produktų kiekį vaikų mitybos racione ankstyvoje jų amžiaus stadijoje, kol jų valgymo įpročiai dar tik formuojasi. Be to, teigiama įtaka vartojimui padėtų pasiekti BŽŪP tikslus, įskaitant padidėjusias pajamas iš žemės ūkio, rinkų stabilizavimąsi ir esamų bei būsimų atsargų

¹ 2007 m. spalio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1234/2007, nustatantis bendrą žemės ūkio rinkų organizavimą ir konkrečias tam tikriems žemės ūkio produktams taikomas nuostatas OL L 299, 2007 11 16, p. 1.

² 2009 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 288/2009, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo taisyklės dėl Bendrijos pagalbos tiekiant vaisius ir daržoves, perdirbtų vaisių ir daržovių bei bananų produktus vaikams į švietimo įstaigas įgyvendinant vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programą, OL L 94, 2009 4 8, p. 38.

prieinamumą. Taip pat siekiama ir švietėjiškų tikslų: kaip įrankį naudojant privalomas pagalbines priemones, sukurti sąsajas su žemės ūkiu, mityba, sveikata, aplinka ir fiziniu aktyvumu ir dirbant kartu padidinti bendrą programos poveikį. Be to, šia programa prisidedama prie ES siekio kovoti su nutukimu ir chroniškėmis ligomis, susijusiomis su nesveika mityba, kaip skelbiama 2007 m. Baltojoje knygoje „Su mityba, atsvariu ir nutukimu susijusios sveikatos problemos“³.

Programoje norinčios dalyvauti valstybės narės kartu su sveikatos apsaugos ir švietimo institucijomis turi sudaryti savo strategijas nacionaliniu arba regioniniu lygmeniu įgyvendinimo laikotarpiui dar neprasidėjus. Nacionalinės programos iš ES fondų bendrai finansuojamos iki 50 %, šis skaičius konvergencijai ir atokiausiems ES regionams padidintas iki 75 %, kartu pridedant nacionalinį ir (arba) privačių lėšų finansavimą.

Pagrindiniai programos elementai yra šie:

- (a) produktų paskirstymas švietimo įstaigoms: nuo darželių iki vidurinių mokyklų.
- (b) pagalbinės priemonės, skirtos sąmoningumui apie vaisių ir daržovių vartojimą, taip pat ir sveikus valgymo įpročius didinti ir stiprinti sąsają su žemės ūkiu, pvz., apsilankymai ūkiuose arba sodininkystės užsiėmimai.
- (c) tinklų kūrimas, priežiūra ir programų vertinimas valstybėse narėse.

3. PROGRAMOS VEIKIMO VERTINIMAS IR JOS POVEIKIS VAIKŲ MITYBOS ĮPROČIAMS

Be anksčiau minėtų valstybės narių ir išorės vertinimų Europos Audito Rūmai (toliau – EAR) 2011 m. specialiojoje ataskaitoje Nr. 10⁴ paskelbė bendrus šios programos ir aprūpinimo pienu programos audito rezultatus, kuriuose įvertinamas abiejų programų veiksmingumas. EAR ypač atidžiai vertino, ar pakankamai skatinamas dalyvavimas, ar ES subsidijos turi tiesioginį poveikį programos dalyvių vartojimui ir, ar tikėtina, kad šia programa galima pasiekti iškeltų švietėjiškų tikslų ir daryti įtaką valgymo įpročiams. Be to, 2011m. Europos politikos studijų centras pagal specialią sutartį su Komisija atliko tyrimą⁵, kuris buvo orientuotas į administracinės naštos apskaičiavimą ir vertinimą vykdant mokyklų aprūpinimo pienu, vaisiais ir daržovėmis programas.

3.1. Veiksmingų programų kūrimas valstybėse narėse

Turint omenyje didelį kriterijų skaičių, pagal kuriuos būtų galima įvertinti, koku mastu veiksminga programa buvo įgyvendinta valstybėse narėse, ši ataskaita orientuota į administracinio programos įgyvendinimo vertinimą valstybėse narėse ir kylančius sunkumus dėl (a) jos efektyvumo, (b) atsirandančių sunkumų, (c) administracinių išlaidų ir naštos, (d) pagalbinių priemonių ir galiausiai finansinių problemų.

³ Baltoji knyga „Dėl Europos strategijos su mityba, atsvariu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti“, COM(2007) 279 galutinis, 2007 5 30.

⁴ 2011 m. Audito rūmų Specialioji ataskaita Nr. 10 „Ar mokyklų aprūpinimo pienu ir vaisiais programos yra veiksmingos?“

⁵ 2011 m. gruodžio 7 d. Europos politikos studijų centro specialioji ataskaita „Vertinimas dėl mokyklų aprūpinimo vaisiais ir pienu programai tenkančio administracinės naštos kiekio, susidarančio dėl Europos teisės aktų ir administracinių prievolių“.

3.1.1. Administracinis įgyvendinimas ir kylantys sunkumai

Galimi įvairūs metodai ir konceptualioji strategija, siekiant įgyvendinti veiksmingą vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programą. Dėl mokyklų lygmenyje priimamų sprendimų šios programos vykdymas gali skirtis net toje pačioje valstybėje narėje arba tame pačiame regione. Nacionaliniu lygmeniu buvo vertinamas programos įgyvendinimas ir kaip patenkintos pačios mokyklos ir į praktinį programos įgyvendinimą įtraukti mokyklų darbuotojai. Atlikus taip vadinamą proceso vertinimą, nustatyta, kad valstybėse narėse programa buvo sėkmingai įgyvendinta. Vaikai, mokytojai ir tėvai ją labai gerai priėmė. Dauguma pirmaisiais taikymo metais (2010-2011 m. m.) patirtų problemų buvo iš esmės įveiktos. Didžiojoje daugumoje valstybių narių ši programa vykdoma sklandžiai. Tačiau yra keletas valstybių narių arba regionų, kuriems vis dar sunku įgyvendinti šią programą (žiūr. (b) pastraipą).

Atlikus vertinimą, galima daryti išvadas, kad reikalavimas sukurti švietimo, sveikatos apsaugos ir žemės ūkio partnerystę buvo sėkmingai įgyvendintas, ypač Europos programos adaptavimas nacionalinėms arba regioninėms sistemoms ir programos konceptualiojo dizaino ir strategijos kūrimas. Dėl susikalbėjimo trūkumo tarp suinteresuotųjų šalių ši partnerystė buvo šiek tiek mažiau struktūruota mokyklos lygmeniu.

(a) Programos veiksmingumas

Išorinis vertinimas parodė, kad neįmanoma lengvai nustatyti, kurios programos veiksmingiausios. Kadangi programos vykdymas apibūdinamas keliais rezultatais, iš kurių visi gali būti naudojami kaip poveikio rodikliai, veiksmingumą reikia matuoti daugiau nei vienu metodu. Sunku pasakyti, ar geriau stengtis pasiekti daugiau vaikų su mažesniu vartojimo augimu, ar mažiau vaikų, bet su didesniu vartojimo augimu. Tačiau efektyvumas buvo įvertintas tik apytiksliai.

Iš rezultatų galima spręsti, kad gana smarkiai skiriasi vaisių ir daržovių išdalijamo kiekio bei skiriamo biudžeto santykis tarp valstybių narių (nuo 0,90 EUR iki 7 EUR už kilogramą). Iš dalies kainą galima paaiškinti paskirstymo sąnaudomis, kurios skiriasi dėl daugelio priežasčių, pvz.: geografiniai ypatumai (atokios vietovės, salos), gyventojų tankumas ir siūlomų produktų pasirinkimas. Žema kaina už produkto kilogramą nebūtinai garantuoja veiksmingą paskirstymą.

Įvertinus paskirstymo dažnio ir skirto biudžeto santykį, pasirodo, kad pačios veiksmingiausios programos yra tos, pagal kurias produktams išleidžiama gana mažai pinigų, o paskirstymo dažnis yra gana aukštas, pvz.: Estija (0,91 EUR už kilogramą vaisių 2,6 paskirstymams per savaitę). Geresnis paskirstymo efektyvumas iš dalies gali būti paaiškintas žemesne produkto kaina už kilogramą.

Apskaičiavus santykį tarp vaikų skaičiaus tikslinėje grupėje ir vienam vaikui skirto biudžeto, akivaizdu, kad 8 valstybėse narėse arba regionuose šioje programoje dalyvauja daug vaikų. Šios valstybės narės pasiekė 60 % savo tikslinės grupės, nes išlaidos vienam vaikui buvo žymiai mažesnės. Valstybių narių arba regionų programose, kuriose skiriamos labai didelės išlaidos vienam vaikui, paprastai dalyvauja mažas procentas vaikų. Pasitaiko ir išimčių, pvz., Vengrija, kuri dalija tik vieną vaisių tipą, t. y. obuolius.

Be to, atlikus vertinimą, pastebėta, kad ES bendro finansavimo lygis lemia, kokių mastu bus padengtos tikslinės grupės išlaidos. Didelis ES pagalbos procentas leidžia valstybėms narėms pasiekti didesnę vaikų skaičių tikslinėje grupėje.

(b) Su įgyvendinimu susiję sunkumai ir problemos

Visiškai suprantama, kad su didžiausiais sunkumais buvo susidurta pirmaisiais programos įgyvendinimo metais, kai ši programa pradėjo veikti 2009 m. Iš pradžių daugiausiai problemų kilo dėl didelės administracinės naštos, logistikos ir (arba) organizavimo iššūkių ir užsitikrinant reikiamą nacionalinį finansavimą.

Administracinė našta ir su nacionaliniu arba privačiu bendru finansavimu susijusios problemos smulkiau išaiškintos atitinkamai (c) poskyryje ir 3.1.2 skyriuje.

Logistikos problemos daugiausia buvo susijusios su mokyklos galimybėmis pasiruošti produktų paskirstymui ir jų paskirstymui. Taip pat buvo sunkumų surasti tiekėjų, ypač atokiose vietovėse. Valstybės narės su pradinėmis problemomis tvarkėsi skirtingai. Pavyzdžiui, Nyderlandai sumažino tiekėjų skaičių siekdami palengvinti logistikos problemas. Todėl dėl pakitusios sutarties apimties produktų pristatymas pasidarė patrauklesnis, reikėjo skirti mažiau pastangų administravimui, sumažėjo valdymo sąnaudos. Lenkija paskyrė vienodas kainas kiekvienai porcijai taip teigiamai paveikdama pagalbos gavimo supaprastinimą ir racionalizavimą.

(c) Administracinės sąnaudos ir našta

Apskritai kalbant apie dokumentus, ataskaitų teikimą ir kontrolės įsipareigojimus vertinimo ataskaitoje pažymima, kad su programa susijusios administracinio darbo naštos lygis yra vidutinis ir įveikiamas palyginti su kitomis BŽŪP politikos priemonėmis. Todėl šie reikalavimai patys savaime netampa kliūtimi, trukdančia valstybėms narėms arba mokykloms dalyvauti šioje programoje.

Išorinis vertinimas parodė, kad regiono mastu organizuotos programos, pvz., Katalonijoje arba Aukštutinėje Saksonijoje administracinė našta yra didesnė atsižvelgiant į didesnę dalyvaujančių mokyklų ir vaikų skaičių nei centralizuotai organizuojamose programose. Šis vertinimas atitinka Europos politikos studijų centro specialiąją ataskaitą, kurioje nurodoma, kad ši našta yra kaip fiksuotos išlaidos, kurios nedidėja padidėjus programos apimčiai.

Kita vertus, atlikus vertinimą, nustatyta gana nemaža su programos įgyvendinimu ir vykdymu mokyklos lygmenyje susijusi našta. Ši našta atsiranda dėl organizacinių sunkumų, susijusių su valstybių narių sprendimais dėl programos įgyvendinimo būdų. Tam tikrais atvejais mokykloms netgi patikima užsitikrinti ir sudaryti sutartis su tiekėjais. Daugelio dalyvaujančių valstybių narių ir regionų mokykloms tenka su logistika ir produktų pristatymu susijusios užduotys, taip pat produktų ruošimas ir dalinimas vaikams. Dėl to sugaištama nemažai laiko ir reikia papildomos darbo jėgos. Kai kurių valstybių narių vertinimuose įspėjama dėl per didelio krūvio mokykloms, kuris gali atimti norą dalyvauti programoje.

Tam tikrais atvejais administracinė našta atsirado dėl nustatytų labai griežtų valstybių narių nacionalinių reikalavimų pirmaisiais metais, kurie buvo pakeisti įgijus patirties. Pavyzdžiui, Lenkija sumažino reikalavimus pakavimui ir produktų ruošimui, nes tiekėjai nesugebėdavo jų įvykdyti. Be to, Komisija supaprastino Komisijos reglamentą (EB) Nr. 288/2009.

(d) Papildomos priemonės

Pagal ES programą vykdomos papildomos priemonės kiekvienoje valstybėje skiriasi. Paprastai už švietimą, sveikatos apsaugą ir žemės ūkį atsakingos valdžios institucijos šioms priemonėms sukuria conceptualiąją strategiją. Dažniausiai pasitaikantis metodas yra siūlyti mokykloms įvairios mokymosi medžiagos ir papildomų priemonių bei leisti joms nuspręsti,

kaip tas priemonės įvykdyti. Tačiau kai kuriose nacionalinėse arba regioninėse programose nesiūloma jokia pagalba šių priemonių vykdymui. Kai kuriose valstybėse narėse ir regionuose papildomos priemonės paprasčiausiai įtraukiamos į įprastinę mokyklos programą. Gana didelius metodų skirtumus, kaip ir nevienodą jų daromą poveikį, iš dalies galima paaiškinti tuo, kad jie nėra finansuojami iš ES fondų, tad jų įgyvendinimui nėra papildomų minimalių reikalavimų.

Išryškėjo du programų tipai: kai priemonės buvo centrinis programos elementas, pvz.: Airijoje, ir kai priemonės buvo integruotos į programą kaip papildomos. Todėl skiriasi papildomų priemonių sąnaudos. Nyderlandai ir Prancūzija pirmaisiais metais išleido mažiau nei 1 eurą vienam vaikui, tuo tarpu, Airija išleido daugiau nei 25 eurus vienam vaikui, nes jos sistema buvo grindžiama paskatinimu (smulkiomis dovanėlėmis).

Kalbant apie papildomų priemonių poveikį, Airijoje atliktas tyrimas parodė, kad jų programa „Food Dudes“, kurioje taikomos stiprios papildomos priemonės, buvo svarbi tvariam vaikų vaisių ir daržovių vartojimo augimui. Šiuo metu sunku įvertinti bendrą trumpalaikį papildomų priemonių poveikį kitose kitokius metodus taikančiose valstybėse narėse.

3.1.2. Su programos finansavimu valstybėse narėse susijusios problemos

Kaip aiškinama ankstesniuose skyriuose, programa grindžiama bendro finansavimo principu. Valstybių narių skiriama lėšų dalis gali ateiti tiek iš viešojo, tiek iš privačiojo sektoriaus. Iš nacionalinių ir išorės vertinimų akivaizdu, kad darosi vis sunkiau įgyvendinti bendrą finansavimą, ypač, jei ji norės užsitikrinti išskirtinai tik mokyklos, savivaldybės arba tėvai. Taigi bendras finansavimas kelis kartus buvo apibūdintas kaip vienas iš didžiausių iššūkių įgyvendinant programą ir priežastis, kodėl kai kurie regionai valstybėse narėse atsisakė dalyvauti programoje.

(a) Nacionalinio finansavimo šaltiniai

Daugelyje dalyvaujančių šalių ir jų regionų vyrauja bendras finansavimas iš viešųjų lėšų. Tik Slovakija, Danija, Austrija ir Flandrija (Belgija) prašo tėvų įnašo, o trys valstybės narės / regionai įtraukia privačias lėšas į savo bendro finansavimo koncepciją (Badenas – Viurterbergas, Nyderlandai ir Flandrija).

Privatus įnašas į finansavimą gali tapti teigiama galimybe išplėsti programos mastą, jeigu tinkamai valdomas ilgalaikis dalyvavimas ir privatus interesai. Privačių rėmėjų ieškojimas ir sutarčių su jais sudarymas veiksmingesnis tada, kai už tai būna atsakingos nacionalinės arba regioninės valdžios institucijos, o ne pačios mokyklos. Atlikus vertinimą taip pat nustatyta, kad programa nėra populiari tuose regionuose, kuriuose viešųjų lėšų įnašas yra labai ribotas, o privatų finansavimą turi organizuoti dalyvaujančios mokyklos. Taip yra Prancūzijoje ir Vokietijoje. Siekdamas išplėsti savo programą Badenas – Viurterbergas, kuris gauna tik 4 % viešojo finansavimo, susiduria su specifinėmis problemomis, tačiau kaimyniniuose Bavarijos ir Reino krašto Pfalco regionuose, gaunančiuose 50 % viešojo finansavimo, situacija visiškai kitokia. Jokio bendro nacionalinio finansavimo negaunančioje Prancūzijoje šiai programai lėšų skiria savivaldybės arba pačios mokyklos iš savo valgyklos biudžeto.

(b) Tėvų įnašas

Nuomonės apie tėvų įnašo į finansavimą įvedimą skirtingos, tačiau tokiu būdu būtų užtikrintas tėvų dalyvavimas šioje programoje ir būtų gaunamos papildomos lėšos. Iš esmės daroma prielaida, kad privalomas įnašas tėvams daro neigiamą įtaką dalyvių skaičiui, ypač tada, kai mokyklą lanko daug žemesniajai socialinei klasei priklausančių vaikų. Be to,

mokyklų direktoriai teigė, kad pinigų rinkliava mokyklose reikalauja daug organizacinio darbo. Šios prielaidos patvirtintos – vienas iš pavyzdžių yra Latvija. Šioje šalyje mokyklų aprūpinimo pienu programa buvo sustabdyta sumažinus viešąjį finansavimą.

(c) ES bendro finansavimo poveikis

Vertinime daroma išvada, kad ES pagalba, tiek dalinė, tiek visos įmanomos ES fondų lėšos, teigiamai ar net iš esmės veikia programos efektyvumą. ES lėšos yra ypač svarbios šalies arba regiono mastu beveik visose dalyvaujančiose valstybėse narėse, nepriklausomai nuo jų bendro finansavimo koncepcijos. Be to, visuomenės akyse, ES dalyvavimas nacionalinėms ir regioninėms programoms suteikia papildomo patikimumo ir svorio.

3.2. Programos veikimo vertinimas ir jos poveikis vaikų mitybos įpročiams

Turint omenyje, kad nacionaliniame vertinime buvo vertinami tik du programos vykdymo metai ir tai, kad imtasi skirtingų vertinimo metodų, vertinant programos efektyvumą, negalima daryti galutinių išvadų, ypač kalbant apie jos ilgalaikį poveikį.

(a) Poveikis vaikų mitybos įpročiams

Atsižvelgiant į šiuos apribojimus dauguma nacionalinių ir regioninių vertinimų parodė, kad dėl šios programos padidėjo vaikų suvartojamas vaisių ir daržovių kiekis. Pvz.: Lenkijoje užfiksuotas 21 % vartojimo augimas. Panašiai buvo gauti teigiami išorinio vertinimo metu atliktų apklausų rezultatai. Tik keturiuose vertinimuose nepavyko nustatyti poveikio vartojimui: dėl to, kad po vienerių metų programos vykdymo nebuvo pakankamai duomenų nustatyti programos poveikio vartojimui (Nyderlanduose) ir dėl to, kad nebuvo nustatyta žymių statistinių skirtumų vartojimo modeliuose.

Kai kuriais atvejais teigiamą poveikį turėjo vaikų skatinimas valgyti daugiau vaisių ir daržovių neįprastu mokykloms laiku, pvz., vaisių ir daržovių vartojimas Rumunijoje po pamokų arba neplanuotas vaisių dalijimas Nyderlanduose. Tačiau kitokios išvados buvo padarytos atsižvelgiant į programos poveikį vaikų gyvenimo būdai apskritai, pvz.: dėl populiarių užkandžių ir saldumynų vartojimo. Tam tikrais atvejais buvo nustatyta, kad nebuvo jokio matomo poveikio, nors kartais buvo fiksuojami teigiami pokyčiai. Įdomu tai, kad daugumoje vertinimų daroma išvada, kad vaikų vartojimą programa paveikė nevienodai. Pastebėti su lytimi susiję skirtumai, kai mergaitės suvartodavo daugiau vaisių ir daržovių nei berniukai, taip pat ir tais atvejais, kai buvo teikiama pirmenybė kitiems produktų tipams, kai vaisiai mėgstami labiau nei daržovės. Be to, kai kuriuose vertinimuose apžvelgtas teigiamas programos poveikis socialiniu ir ekonominiu požiūriu nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, kurios šiltai priėmė šią programą.

(b) Poveikis tėvams

Daugelyje vertinimų nebuvo tirtas programos poveikis tėvams arba jis buvo nagrinėjamas netiesiogiai analizuojant tėvų požiūrį į programą ir jų vaikų mitybos įpročius apskritai. Nors daugelyje vertinimų padaryta išvada, kad tėvai apie programą ir jos tikslus atsiliepė labai teigiamai, tačiau Lenkijoje ir Prancūzijoje programa nepadarė pastebimo poveikio tėvų vartojimui. Kituose vertinimuose nurodoma, kad programos poveikis tėvų požiūriui į jų vaikų mitybos įpročius buvo teigiamas. Pvz., Airijoje, Lenkijoje ir Maltoje tėvai vaikams į pietų dėžutes įdėdavo daugiau vaisių ir daržovių produktų. Namuose taip pat atsirado daugiau ir įvairesnių šių produktų, o jų prieinamumas taip pat padidėjo (Italija). Kiek mažesniu mastu programa teigiamai paveikė pačių tėvų vartojimą.

3.3. Gautos rekomendacijos

Vertinime nustatytas žymus programos veikimo pagerėjimas palyginti su jos sunkia vykdymo pradžia. Nepaisant to, pasiūlytos kelios rekomendacijos, siekiant sustiprinti šią programą.

Pirmiausia, siekiant kompensuoti daugelio valstybių narių ir regionų patiriamus finansinius apribojimus ir siekiant sustiprinti programos poveikį, išplečiama jos apimtis:

- rekomenduojama padidinti ES bendro finansavimo ribą, nes dabartinė 50 % ir 75 % riba laikoma kliūtimi platesniam programos taikymui. Apskritai ES pagalba turėtų būti padidinta virš 90 mln. Eurų ribos.

Antra, atsižvelgiant į programos įgyvendinimą ir paskirstymo parametrus, pasiūlytos šios rekomendacijos:

- Reikėtų siekti ilgalaikio pastovaus paskirstymo (≥ 35 mokslo metų savaitės), kadangi tik pakankamai ilgai trunkantis dalyvavimas gali turėti ilgalaikį poveikį vaikų mitybos įpročių gerinimui, kaip numatyta programoje.
- Svarbiu programos efektyvumo sėkmės veiksniu laikoma įvairovė. Norint išlaikyti vaikų susidomėjimą, rekomenduojama siūlyti bent nuo 5 iki 10 skirtingų produktų. Tačiau valstybėms narėms, nusprendusioms teikti pirmenybę vietiniams sezoniniams vaisiams ir daržovėms, laikytis šių rekomendacijų gali būti sunku.
- Produktus reikėtų ir toliau dalinti nemokamai. Daugelyje nacionalinių vertinimų (pvz.: Vokietijoje ir Nyderlanduose), taip pat EAR ataskaitoje šis veiksnys pateikiamas kaip lemiamas programos sėkmės garantas, darantis įtaką dalyvavimui ir efektyvumui.
- Be to, produktus rekomenduojama siūlyti dažniau, geriausia tris kartus per savaitę. Ši rekomendacija, panašiai kaip ir trys prieš tai buvusios, neatsiejamai susijusi su programos finansavimu ir turimu biudžetu.

Dėl tikslinės šios programos grupės:

- Kai kurios valstybės narės nori išplėsti tikslinę grupę siekdamos, kad iš šios programos naudos galėtų gauti daugiau vaikų. Tai neatsiejamai susiję su skiriamu finansavimu.
- Taip pat nustatyta, kad labiau pažeidžiamoms grupėms, pvz.: socialiniu ir ekonominiu požiūriu nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, rodančioms didelį susidomėjimą šia programa, reikia taikyti atskirą metodą. Tačiau, nors ir rekomenduojama, kad programa būtų netaikyta į šią grupę, ji neturėtų apsiriboti tik šia grupe, siekiant išvengti šių vaikų grupių lankomų mokyklų išskyrimo neigiama prasme. ir atsižvelgiant į tai, kad yra sunku nustatyti kriterijus, pagal kuriuos būtų atpažintos šios grupės ar mokyklos.
- Keliuose vertinimuose nustatytas poreikis rasti geresnių būdų, kaip paskatinti berniukus, kurie vartoja mažiau vaisių ir daržovių nei mergaitės.

Dėl administracinės ir organizacinės naštos:

- Siekiant sumažinti administracinę naštą, rekomenduojama ieškoti būdų, kaip harmonizuoti mokyklų aprūpinimo vaisiais ir pienu programų prievolę teikti ataskaitas ir administracines procedūras. Be to, nacionalinėse programose reikia rasti sprendimų, kad būtų galima padėti mokykloms susitvarkyti su organizacinėmis ir logistinėmis užduotimis.

Galiausia, atsižvelgiant į papildomų priemonių svarbą ir siekiant pašalinti jų vykdyme nustatytus trūkumus, rekomenduojama:

- valstybes nares skatinti skirti daugiau dėmesio naudojamiems metodams, nes šių priemonių poveikis priklauso nuo metodologijos.
- norint užsitikrinti ES pagalbą ir sustiprinti šių priemonių vaidmenį bei užtikrinti jų nuoseklų įgyvendinimą, rekomenduojama joms skirti minimalų finansavimą.

Apskritai kalbant apie programą, daugelyje nacionalinių vertinimų rekomenduojama:

- Jaučiamas didelis poreikis padidinti programos matomumą ir teikti apie ją daugiau tikslinės informacijos, taip pat sistematiškiau įtraukti skirtingus dalyvius ir suinteresuotas.

4. BENDROSIOS IŠVADOS

Praėjus tik trejiems metams nuo „Europos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos“ įgyvendinimo pradžios, vis dar per anksti daryti galutines išvadas, ypač dėl ilgalaikio poveikio vaikų mitybos įpročiams. Sprendžiant iš vertinimo rezultatų ir Komisijos stebėjimo duomenų, vis dėlto galima teigti, kad valstybėse narėse ši programa prigijo labai sėkmingai, o kalbant apie skiriamą biudžetą ir vaikų (daugiau nei 8 mln.) gaunamą naudą palyginti su programos vykdymo pradžia, jos efektyvumas vis didėja.

Kalbant apie programos veiksmingumą, nacionaliniai vertinimai parodė, kad programa turi didelį potencialą ir yra tinkama priemonė daryti teigiamą įtaką tiek vaikų, tiek tėvų mitybos įpročiams, ji taip pat skatina juos vartoti daugiau vaisių ir daržovių, su sąlyga, kad bus užtikrinamas šios programos ilgalaikis tęstinumas.

Valstybių narių, išorės rangovo vertinime ir specialioje EAR ataskaitoje buvo pateikti keli pasiūlymai ir rekomendacijos dėl programos patobulinimų. Kai kurios svarbiausios rekomendacijos jau buvo įtrauktos į siūlomus programos pakeitimus kaip 2020 m. BŽŪP reformos pasiūlymai. Taigi, norėdama suteikti galimybę dar daugiau vaikų nei dabartiniams 8,1 mln. gauti naudos iš šios programos, Komisija pasiūlė ją dar labiau sustiprinti didinant bendrą šiai programai skiriamą biudžetą iki 150 mln. eurų. Taip pat siūloma didinti ES bendro finansavimo, kuris, kaip matyti iš ankstesnių skyrių, laikomas vienu iš programos sėkmės veiksmų, mastą. Išorinis vertinimas parodė, kad dabartinis bendro finansavimo lygis yra viena iš pagrindinių kliūčių, trukdančių geriau įsisavinti lėšas.

Be to, atsižvelgusi į papildomų priemonių svarbą, Komisija pasiūlė padaryti šias priemones tinkamas bendram finansavimui iš ES biudžeto su tam tikromis sąlygomis ir neviršijant kitame etape nustatytos sumos. Šis pasiūlymas sustiprins papildomų priemonių poveikį ir užtikrins iš programos gaunamos naudos nuoseklumą.

Praėjus trims metams nuo programos įgyvendinimo pradžios ir gavus apie jos efektyvumą gerų atsiliepimų, labai svarbu šioje stadijoje pradėti galvoti apie ateitį. Be to, EAR ataskaitoje

kviečiama siekti didesnio suderinimo ir sinergijos tarp mokyklų aprūpinimo vaisiais ir pienu programų, siekiant užtikrinti, kad jos pateiktų suderintą požiūrį į mitybą ir kad jos būtų efektyviai valdomos.

Todėl Komisija pradėjo poveikio vertinimo procesą, kuriame ji sieks atsižvelgti į vertinimų rezultatus, jau padarytus patobulinimus ir EAR ataskaitą. Ji sieks įvertinti vykdomų programų poveikį ir analizuos, ar ir kaip jas vystyti ateityje svarstydamą įvairias galimybes, įskaitant ir naujos platesnės programos galimybę. Be to, ji analizuos papildomų priemonių vaidmenį ir dizainą. Šios priemonės yra svarbus įrankis informuojant ir mokant vaikus apie žemės ūkio produktų, žemės ūkio ir ūkininkavimo, taip pat ir sveikų mitybos įpročių ir sveiko gyvenimo būdo svarbą.